

Конституційний Суд України: досвід розгляду конституційних скарг

4 жовтня 2019 року, місто Київ

ВІКТОР ГОРОДОВЕНКО

суддя Конституційного Суду України,
доктор юридичних наук, заслужений юрист України

Матеріал підготовлено за участю Правового департаменту,
Відділу попередньої перевірки конституційних скарг,
Відділу контролю Секретаріату Конституційного Суду України

КОНСТИТУЦІЙНА СКАРГА

Конституційною скаргою є подане до Суду письмове клопотання щодо перевірки на відповідність Конституції України (конституційність) закону України (його окремих положень), що застосований в остаточному судовому рішенні у справі суб'єкта права на конституційну скаргу.

*(частина перша статті 55 Закону України
«Про Конституційний Суд України»)*

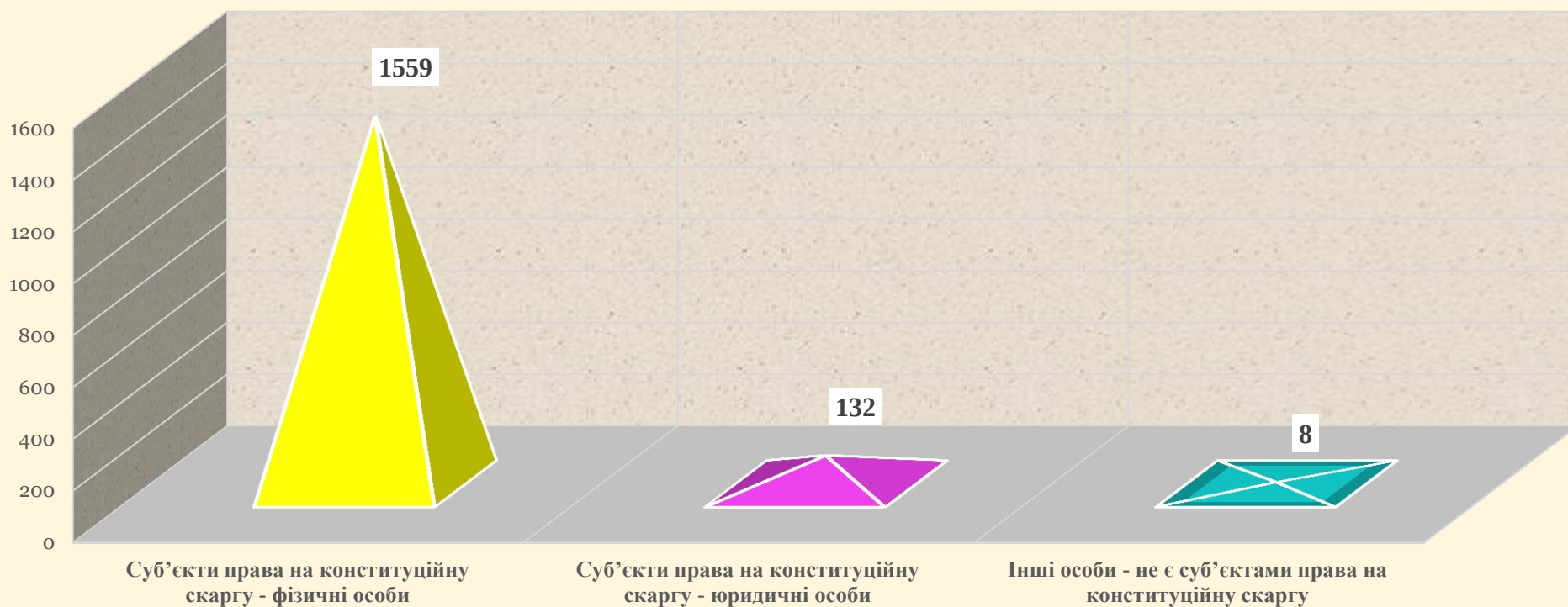
● Конституційна скарга щодо перевірки на відповідність Конституції України положень закону України, які не були застосовані в остаточному судовому рішенні у справі суб'єкта права на конституційну скаргу, визнається Судом такою, що не відповідає вимогам частини першої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України» - Ухвали Другої колегії Другого сенату КСУ від 18 квітня 2018 року № 107-2(II)/2018, №109-2(II)/2018; Ухвала Третьої колегії суддів Першого сенату Конституційного Суду України від 12 квітня 2018 року № 63-3(I)/2018.

Діаграма 7

Кількість конституційних скарг (за суб'єктами права), що надійшли до Конституційного Суду України

станом на 30 вересня 2019 року

Загальна кількість конституційних скарг, які зареєстровано у КСУ – 1699

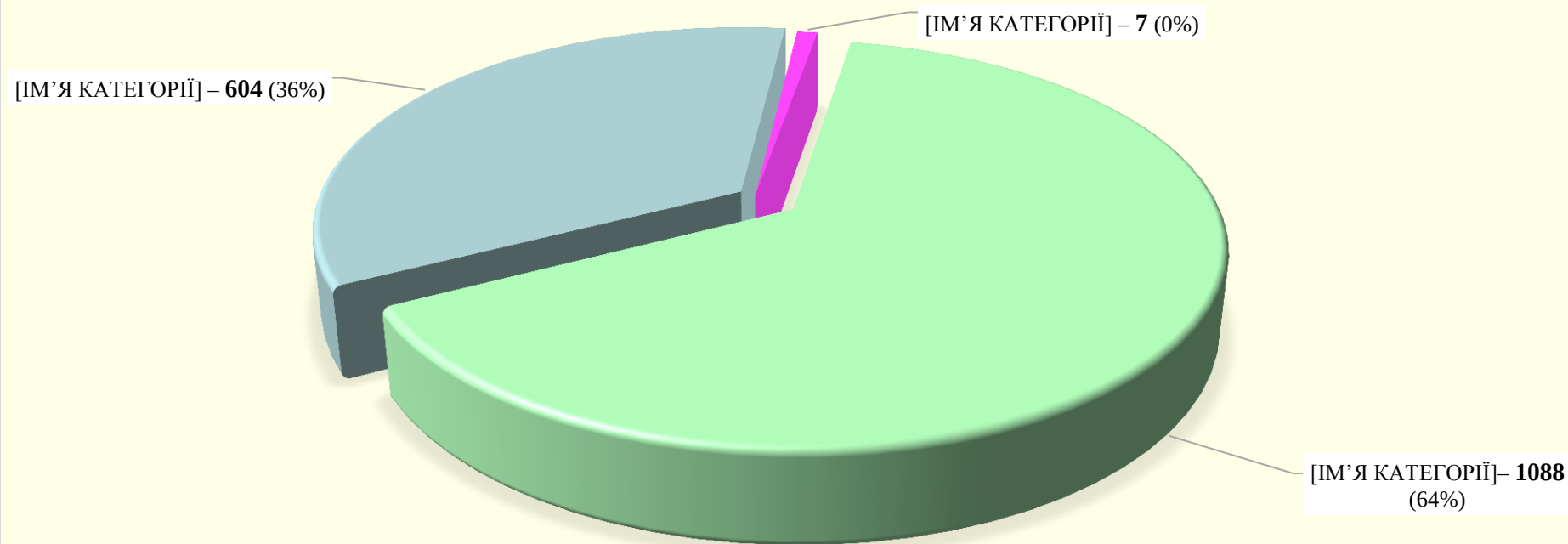
Загальна інформація щодо звернень до Конституційного Суду України

Діаграма 1

**Інформація щодо відповідності конституційних скарг за формою
вимогам Закону України „Про Конституційний Суд України“**

станом на 30 вересня 2019 року

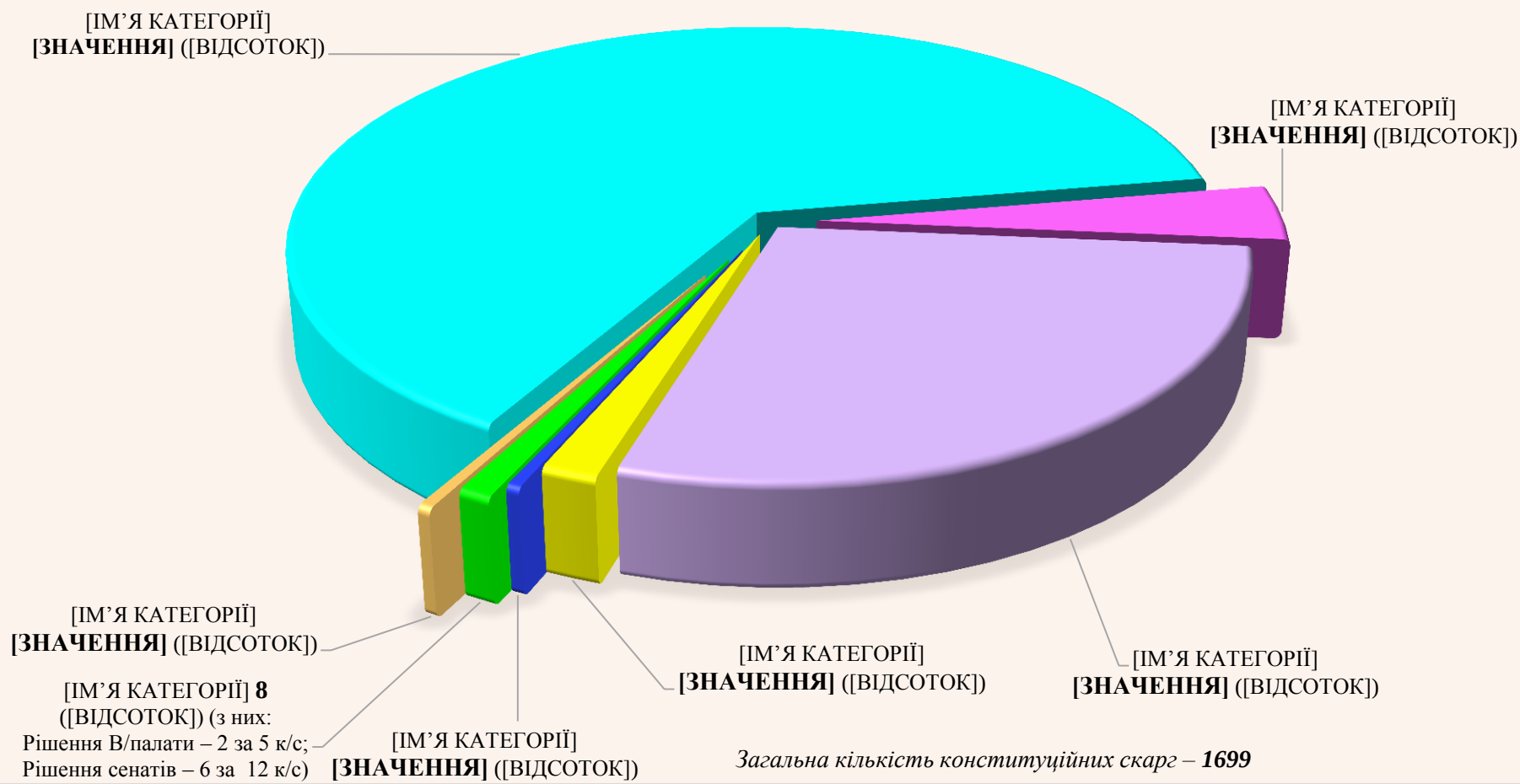

Загальна кількість конституційних скарг – 1699

Діаграма 2

Опрацювання конституційних скарг у Секретаріаті та стан їх розгляду у Конституційному Суді України

**Питання, які найчастіше порушувались у конституційних скаргах,
що за формою не відповідали вимогам Закону України „Про Конституційний Суд України“**

Діаграма 3

станом на 30 вересня 2019 року

Закони України (їх окремі положення), які оспорювалися суб'єктами права на конституційні скарги, які розподілені між суддями Конституційного Суду України у 2017 - 2019 роках

Діаграма 4

станом на 30 вересня 2019 року

Інформація про підстави для відмови у відкритті конституційного провадження у справах за конституційними скаргами
відповідно до частини першої статті 62 Закону України „Про Конституційний Суд України “
наведені в ухвалах колегій суддів Суду

станом на 30 вересня 2019 року

Підставами для відмови у відкритті конституційного провадження у справі є:

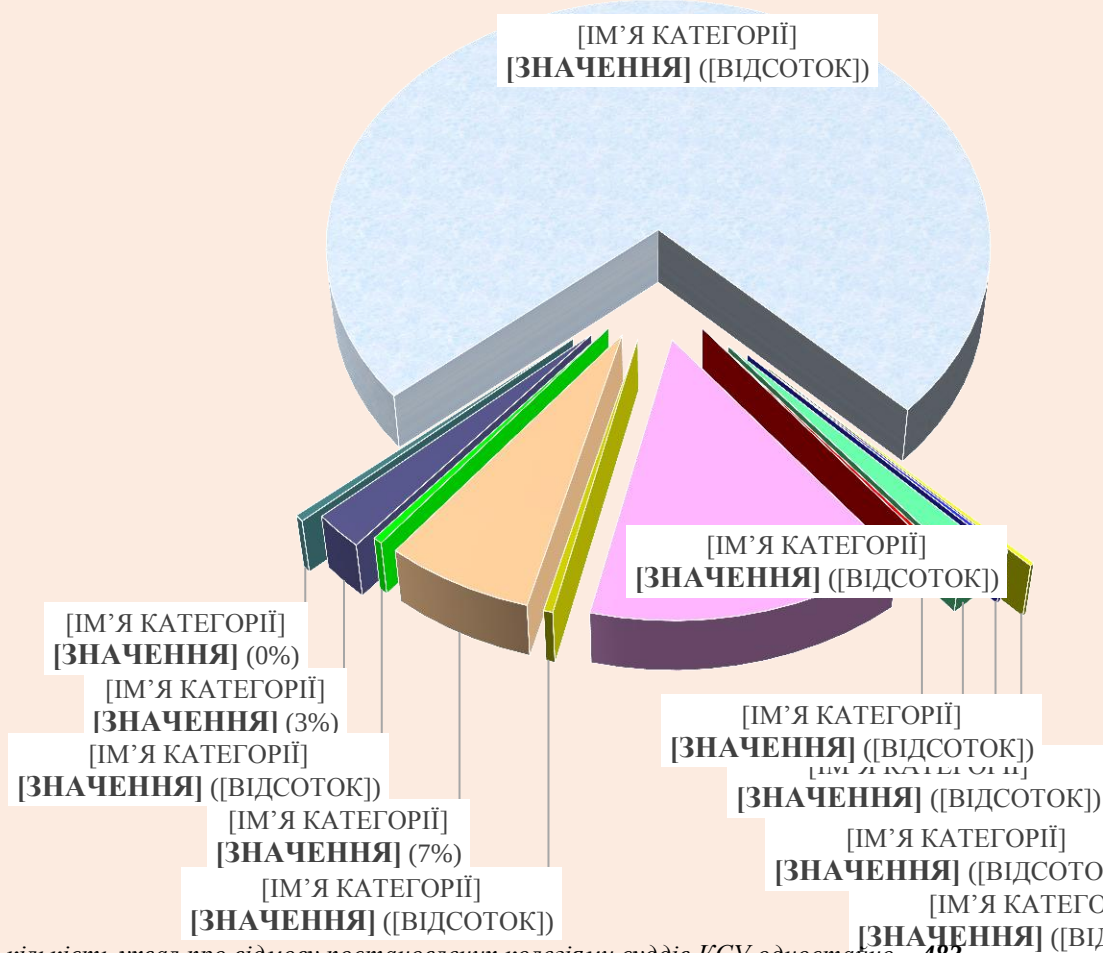
пункт 1 - звернення до Суду неналежним суб'єктом;

пункт 2 - неналежність до повноважень Суду питань, порушених у конституційному поданні, конституційному зверненні, конституційній скарзі;

пункт 4 - неприйнятність конституційної скарги;

пункт 5 - втрата чинності актом (його окремими положеннями), щодо якого порушено питання відповідності Конституції України, крім випадків, передбачених частиною другою статті 8 цього Закону;

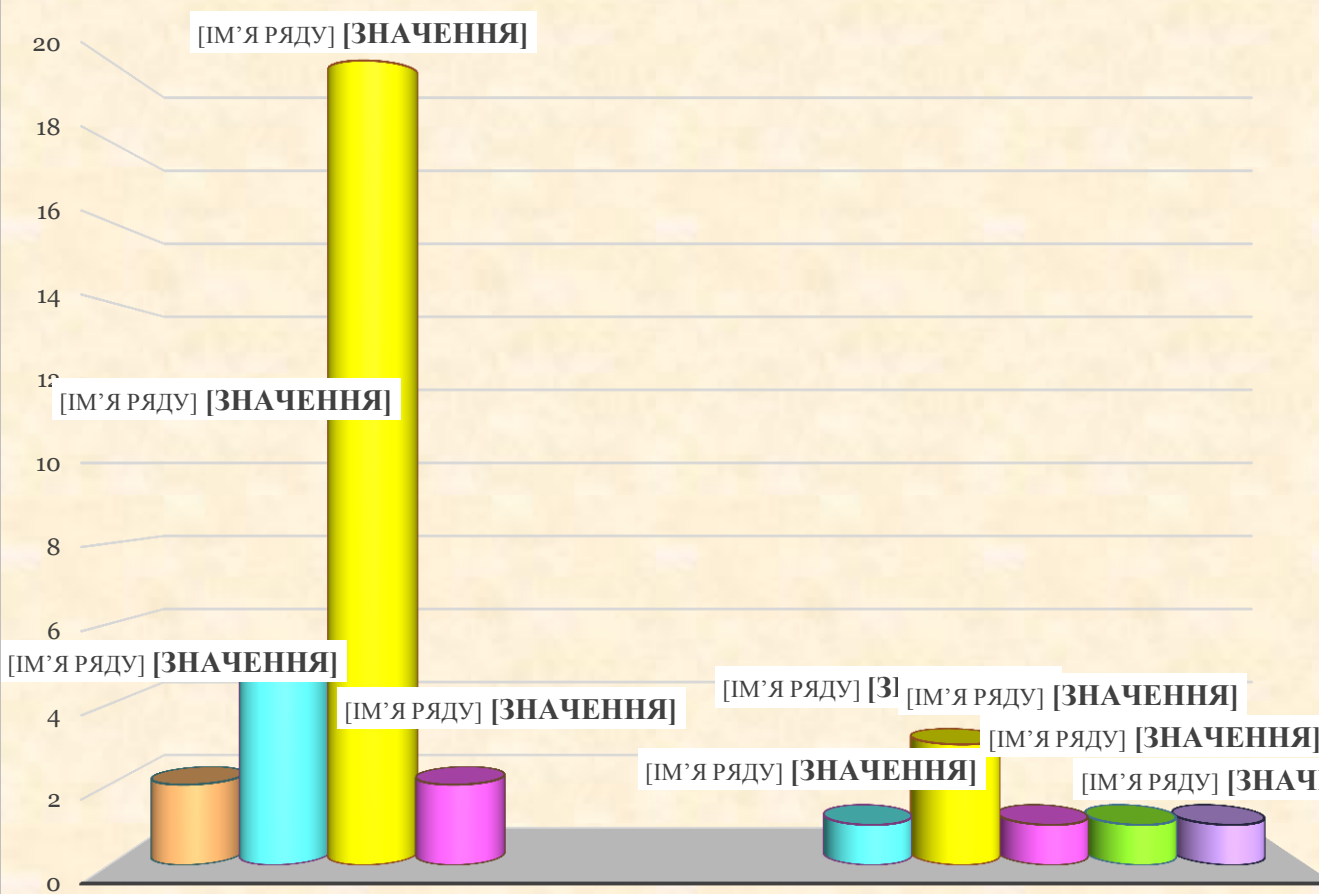
пункт 6 - наявність рішення, висновку Суду щодо того самого предмета конституційного подання, конституційного звернення, конституційної скарги, а також ухвал Суду про відмову у відкритті конституційного провадження у справі або про закриття конституційного провадження у справі, якщо їх постановлено на підставі пунктів 1, 2 цієї частини.

Діаграма 6

Інформація про підстави для відмови у відкритті та закритті конституційного провадження у справах за конституційними скаргами відповідно до частини першої статті 62 та частини четвертої статті 63 Закону України „Про Конституційний Суд України“ в остаточних ухвалах сенатів Суду

Ухвали про закриття к/провадження – 7

Підставами для відмови у відкритті конституційного провадження у справі є:

пункт 1 - звернення до Суду неналежним суб'єктом;

пункт 2 - неналежність до повноважень Суду питань, порушених у конституційному поданні, конституційному зверненні, конституційній скарзі;

пункт 4 - неприйнятність конституційної скарги;

пункт 5 - втрата чинності актом (його окремими положеннями), щодо якого порушено питання відповідності Конституції України, крім випадків, передбачених частиною другою статті 8 цього Закону;

пункт 6 - наявність рішення, висновку Суду щодо того самого предмета конституційного подання, конституційного звернення, конституційної скарги, а також ухвали Суду про відмову у відкритті конституційного провадження у справі або про закриття конституційного провадження у справі, якщо їх постановлено на підставі пунктів 1, 2 цієї частини.

Ефективність інституту
конституційної скарги
у розумінні статті 13 Конвенції

ефективний засіб правового захисту

Стандарти ефективності інституту конституційної скарги,
як засобу правового захисту:

- доступність як теоретично так і на практиці, та вчасний, тобто доступний, здатний забезпечити задоволення скарг заявника та обґрунтовані розумні перспективи на успіх;
- урахування загального правового та політичного контексту, в якому діють засоби захисту, а також особистих обставин заявника.

Деталізація конвенційних стандартів ефективності інституту конституційної скарги

конституційна скарга має
функціонувати таким чином,
щоб особа мала доступ до неї,
без надто складних процедур,
надмірних фільтрів

конституційна скарга має
бути результативною,
тобто гарантувати захист
та відновлення
порушеного права

реальність
компенсаторної функції
конституційної скарги,
пряма і вчасна
компенсація

формулює цілісне уявлення щодо ефективності інституту
конституційної скарги, яка визначається реальною
спроможністю конституційної скарги забезпечити захист
та відновлення основоположних прав і свобод особи, до
того, як така особа звернеться до ЄСПЛ

Оцінка ЄСПЛ ефективності конституційної скарги

раніше у практиці ЄСПЛ йшлося про
реальний успіх ефективної
конституційної скарги

рішення ЄСПЛ «Mendrei v. Hungary»,
Суд визнав конституційну скаргу ефективним засобом правового
захисту у ситуації заявника з огляду на «ймовірність» розумних
перспектив успіху такої конституційної скарги

по новому розглядається
компенсаторна функція
конституційної скарги, яка
полягає в «ймовірності»
відновлення попереднього
положення заявника лише у
зв'язку з визнанням закону
неконституційним

зміщений акцент на
пріоритетність принципу
субсидіарності

Новели у практиці ЄСПЛ
щодо зміни підходу до
оцінки ефективності
конституційної скарги

засвідчують поступову
трансформацію ролі
Конституційного суду із
другорядної в
домінуючу у механізмі
захисту
основоположних прав і
свобод людини за
допомогою інституту
конституційної скарги

можуть послабити
ефективність
конституційної скарги в
аспекті реального
захисту та відновлення
основоположних прав і
свобод, у тому числі і
для України

Рішення Першого сенату Конституційного Суду України у справах за конституційними скаргами

Перший сенат Конституційного Суду України

Рішення у справі за конституційними скаргами Скрипки А.В., Бобиря О.Я. щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини третьої статті 59 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 28 лютого 1991 року № 796–ХІІ зі змінами

Конституційний Суд України визнав таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), словосполучення «дійсної строкової», яке міститься у положеннях частини третьої статті 59 Закону, за якими визначення розміру відшкодування заподіяної внаслідок ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС шкоди при обчисленні пенсії виходячи з п'ятикратного розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня відповідного року, поширюються лише на категорію військовослужбовців, які брали участь у ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи під час проходження дійсної строкової служби і внаслідок цього стали особами з інвалідністю.

Рішення у справі за конституційною скаргою ТОВ „МЕТРО КЕШ ЕНД КЕРІ УКРАЇНА“ (далі – Товариство) щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзаців двадцять четвертого, двадцять п'ятого, двадцять шостого розділу I Закону України „Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо уточнення деяких положень та усунення суперечностей, що виникли при прийнятті Закону України „Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо покращення інвестиційного клімату в Україні“ від 23 березня 2017 року № 1989–VIII.

Конституційний Суд визнав таким, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), положення першого речення абзацу двадцять шостого розділу I Закону № 1989, відповідно до яких „нараховані та сплачені за період проведення антитерористичної операції суми плати за землю відповідно до статей 269–289 цього Кодексу за земельні ділянки, розташовані на тимчасово окупованій території та/або території населених пунктів на лінії зіткнення, та/або території проведення антитерористичної операції, не підлягають поверненню на поточний рахунок платника податку, не спрямовуються на погашення грошового зобов'язання (податкового боргу) з інших податків, зборів, не повертаються у готівковій формі за чеком у разі відсутності у платника податків рахунка в банку“.

Рішення Другого сенату Конституційного Суду України у справах за конституційними скаргами

Другий сенат Конституційного Суду України

Рішення у справі за конституційною скаргою Хліпальської Віри Василівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини другої статті 26 Закону України «Про виконавче провадження» (щодо забезпечення державою виконання судового рішення).

Конституційний Суд України визнав таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), положення частини другої статті 26 Закону України «Про виконавче провадження» від 2 червня 2016 року № 1404–VIII зі змінами

Рішення у справі за конституційною скаргою АТ „Запорізький завод феросплавів“ щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення пункту 13 частини першої статті 17 Закону України „Про Національне антикорупційне бюро України“.

Конституційний Суд України визнав таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), положення пункту 13 частини першої статті 17 Закону України „Про Національне антикорупційне бюро України“ від 14 жовтня 2014 року № 1698–VII, відповідно до якого Національному антикорупційному бюро України надається право „за наявності підстав, передбачених законом, подавати до суду позови про визнання недійсними угод у порядку, встановленому законодавством України“.

Рішення у справі за конституційною скаргою Жабо Тетяни Максимівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини третьої статті 40 КЗпП України.

Конституційний Суд України визнав такими, що відповідають Конституції України (є конституційними), положення частини третьої статті 40 КЗпП, згідно з якими працівникові надаються гарантії захисту від звільнення з ініціативи власника або уповноваженого ним органу в період його тимчасової непрацездатності, а також у період перебування працівника у відпустці. Тобто законодавство не допускає звільнення працівника з ініціативи власника або уповноваженого ним органу в період його тимчасової непрацездатності та відпустки.

Рішення у справі за конституційними скаргами Скрипки А.В., Бобири О.Я. щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини третьої статті 59 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи».

Конституційний Суд України визнав таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), словосполучення «дійсної строкової», яке міститься у положеннях частини третьої статті 59 Закону, за якими визначення розміру відшкодування заподіяної внаслідок ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС шкоди при обчисленні пенсії виходячи з п'ятикратного розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня відповідного року, поширюються лише на категорію військовослужбовців, які брали участь у ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи під час проходження дійсної строкової служби і внаслідок цього стали особами з інвалідністю.

Рішення Конституційного Суду України (Велика палата) у справі за конституційною скаргою

Рішення у справі за конституційною скаргою Глуценка Віктора Миколайовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини другої статті 392 Кримінального процесуального кодексу України.

Конституційний Суд України визнав таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), положення частини другої статті 392 Кодексу, щодо унеможливлення окремого апеляційного оскарження ухвали суду про продовження строку тримання під вартою, постановленої під час судового провадження в суді першої інстанції до ухвалення судового рішення по суті.

Дякуємо за увагу!